

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАЙНЯТОСТІ В ЧЕРКАСЬКОМУ РЕГІОНІ

Сфера зайнятості населення характеризує досягнутий рівень економічного і соціального розвитку в державі і регіонах зокрема. Негативні чинники (військовий конфлікт, вимушені переселенці, економічна криза, тонізація економіки, безробіття та інш.) гальмують процес поступового переходу до якісної зайнятості в регіоні. Тому, вирішення критичних проблем зайнятості, повинно стати одним з основних напрямків регіональної і державної політики країни.

Метою дослідження є аналіз проблемних зайнятості Черкаської області.

Відносні значення базових показників сфери зайнятості населення Черкаської області, характеризуються суперечливими тенденціями (рис. 1). У 2015 році частка економічно активного населення у загальній кількості населення у віці 15-70 років регіону складала 62,6% (580,2 тис. чол.) і була вищою за середню у державі. Зростання рівня зайнятості до 59,9% у 2013 році змінилось скороченням на 3,4 одиниці у 2015 році. 42% працівників регіону зайнято у промисловості, сільському, лісовому та рибному господарствах.

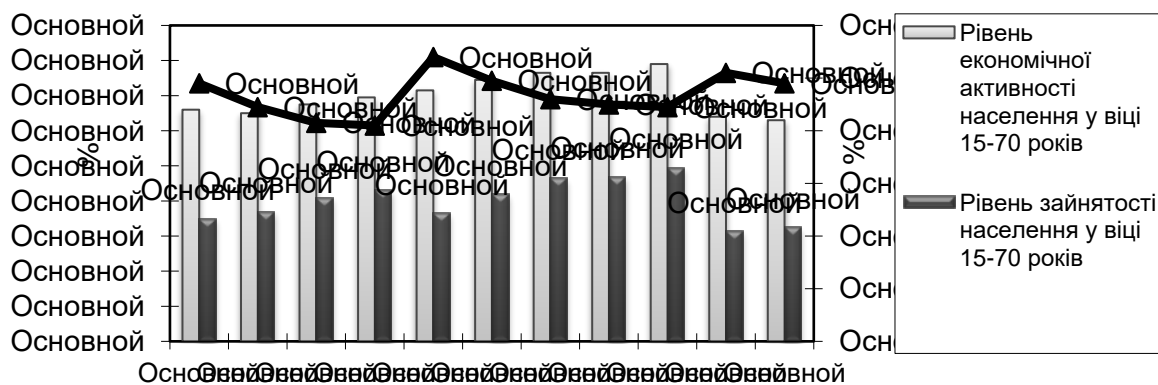

Рис. 1. Динаміка основних відносних показників сфери зайнятості населення Черкаської обл., 2005-2015 роки, по доп. осі – рівень безробіття, %

У 2015 році питома вага працівників зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці Черкаської області, становила 29,7% до кількості штатних працівників. За цим показником область посідає 5 місце, поступаючись східним регіонам. За структурою господарства область індустріально-аграрна, у промисловому виробництві переважають харчова та хімічна промисловості, тому забезпечення гідних умов праці є пріоритетним напрямом становлення якісної зайнятості. [1]

Найбільш гострою проблемою сфери зайнятості регіону є безробіття. Найвищий рівень безробіття офіційна статистика подає у 2009 році – 10,8% проти мінімального 8,2% у 2007 році. Рівень безробіття 2015 року становить 9,8%.

Порівнюючи із середнім значенням в Україні протягом 2008-2015 рр., безробіття в області було значно вищим (рис. 1). Найбільше вивільнення робочої сили за останні роки відбулося в апараті державного управління, найменше звільнено було працівників торгівлі та ремонтників транспорту. За рівнем навантаження на одне робоче місце Черкаська обл. посідає перше місце в регіоні (19 осіб).

В Україні найбільше від безробіття потерпають молоді особи у віці від 15 до 29 років. У Черкаській області рівень безробіття серед громадян цієї вікової групи у 2015 становить 42,5%. Така ситуація обумовлена невідповідністю існуючої системи професійного навчання потребам робочого місця, невідповідністю пропозиції молодих фахівців до попиту на ринку праці, недосконалістю системи державної профорієнтації, недостатньою мотивацією молодих громадян до оволодіння робітничими професіями, існуванням проблеми «першого робочого місця» та інш. Незайнятість у молодому віці загрожує не лише втратою кваліфікації, але посилює мотивацію до еміграції за кордон.

На процес підвищення якості зайнятості негативно впливає поширення вимушеної неповної зайнятості. Така форма зайнятості не забезпечує достатній дохід і змушує людину шукати додаткові місця роботи. Це є результатом скорочення виробничої діяльності підприємств. Тому, з метою уникнення масового звільнення працівників, збереження кадрового потенціалу підприємства, і за відсутності альтернативи зайти іншу роботу, працівники погоджуються на неповну зайнятість. Кількість працівників, які знаходились у відпустках без збереження заробітної плати у 2015 р. становила 2,1 тис. осіб, що на 2,2 тис. осіб менше ніж у 2014 р., проте зросла частка працівників переведених з економічних причин на неповний робочий день на 0,1 в. п. У центральному регіоні найвищий відсоток вимушеної неповної зайнятості має Полтавська обл. – 7,8%, найменший 4,5% у Київській та Кропивницькій обл. за I кв. 2016 року [2]. Найбільше таких працівників зайнято у промисловості. За станом на кінець 2014 р. кількість працівників, які прийняті на роботу на умовах неповного робочого часу складає 14,4 тис. осіб (6,1% від кількості штатних працівників). [3, с. 72, 75]

Позитивною є тенденція зниження рівня неформальної зайнятості із 31,5% у 2011 році до 29,3% загальної чисельності зайнятого населення у 2015 році. Але поряд із іншими областями центрального регіону країни, рівень неформальної зайнятості Черкаської області залишається високим. Основним видом економічної діяльності неформального сектору в області є сільськогосподарське виробництво. До зайнятих у неформальному секторі економіки відносять осіб, які працюють як правило, на незареєстрованих підприємствах сектору, домашніх господарствах і хоча б частково є орієнтованими на ринкове виробництво.

До основних причин поширення неформальної зайнятості населення відносять:

- можливість ухилятися від сплати податків самозайнятому;
- недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює ринок праці та сферу зайнятості;
- дефіцит гідної роботи в офіційному секторі економіки і порушення роботодавцем прав найманих працівників;
- високе навантаження на фонд заробітної плати;
- зміна трудових мотивацій населення в бік прагнення самостійності в роботі;

– нерегульована трудова міграція населення, представники якої значною мірою стають неформально зайнятими. [4, с. 125].

На думку фахівців Національного інституту стратегічних досліджень в Україні, гнучкість неформальної зайнятості є корисною з точки зору пом'якшення короткострокових кон'юнктурних циклів, хоча вона не здатна підтримати сталий організаційно-технологічний розвиток. Часто через неформальний сектор на ринок праці проникають сучасні типи зайнятості (дистанційна, аутсорсинг, лізинг персоналу тощо), тому передбачити реакції основних учасників ринку праці неможливо [5, с. 8]. У неформальному секторі, простіше «утриматися на плаву» підприємцям-початківцям, оскільки є можливість обійти адміністративні та економічні бар'єри. Цей сектор є важливим механізмом трудової та професійної мобільності.

На мотивацію якісної зайнятості працівників окрім рівня оплати праці значно впливає практика заборгованості виплат. Як і низький розмір заробітної плати, заборгованість з її виплати зумовлює недостатнє споживання основних продуктів харчування, що відповідно відображається на стані здоров'я населення, і в підсумку негативно впливає на розвиток трудового потенціалу регіону, його кількісні й якісні показники [6, с. 230-231].

Аналіз даних періоду 2005-2015 років демонструє, що для Черкаської області притаманна перемінна за характером динаміка щодо розміру заборгованості з виплати заробітної плати. Так, темпи зміни показника за 2006/2005, 2009/2008, 2010/2009, 2013/2012, 2015/2014 роки набували додатного значення. Найбільш сильне зростання суми заборгованості прослідковувалось за 2015/2014 роки і в 2009/2008 роках. Якщо порівнювати до макротенденцій, то для області характерна схожість тренду, що підтверджує її чутливість до загальної фінансово-економічної ситуації в країні (рис. 2).

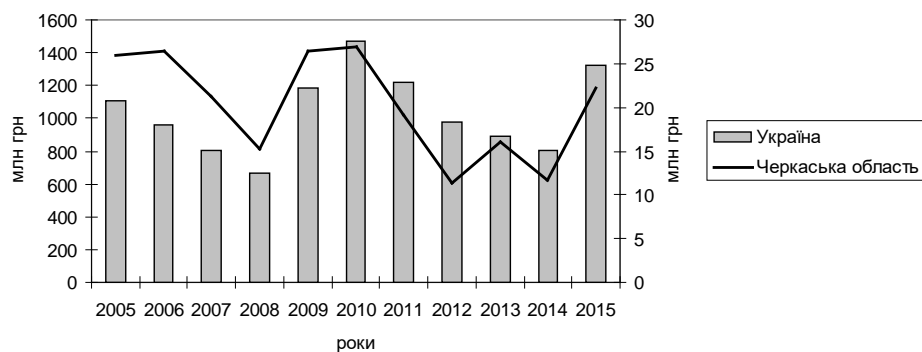

Рис. 2. Динаміка суми заборгованості з виплати заробітної плати в Україні і Черкаській області, 2005-2015 роки, на кінець року, по допоміжній осі – показник Черкаської області, млн. грн.

Основні напрями забезпечення якісної зайнятості для Черкаської області:

– розробити і затвердити методикку оцінки якісної зайнятості у регіоні, що слугуватиме науково обґрунтованою основою для прийняття управлінських рішень, спрямованих на формування сприятливих середовищних умов людського розвитку, гармонізації економічних та неекономічних сфер суспільного життя;

– розробити і реалізовувати середньострокову стратегію забезпечення якісної зайнятості у регіоні, яка б охоплювала пріоритетні завдання: 1)

впровадження об'єктивної системи оплати праці з доданням значних міжгалузевих розривів у її рівні та першочерговим підвищенням у знаннємістких видах економічної діяльності (з метою створення сприятливих передумов для переходу до постякісного або сингулярного типу зайнятості); 2) розвиток системи інноваційних робочих місць як однієї з умов протидії втрат інтелектуально-трудового потенціалу області, особливо молоді; 3) стимулювання самозайнятості як обов'язкової умови соціально-економічного розвитку та модерних форм реалізації бізнес-ідей;

- активізувати промоційну роботу щодо популяризації найкращих роботодавців області, реалізованих бізнес-проектів;

- проводити специфічну політику ефективізації зайнятості (як передумови забезпечення її якості) на великих підприємствах області, зокрема хімічної, харчової, машинобудівної, металообробної і легкої промисловості;

- впроваджувати європейські стандарти зайнятості в аграрному секторі через пріоритет моделі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та стимулювати неаграрні форми зайнятості у сільській місцевості (зелений туризм, ремесла).

Сьогодні сфера зайнятості Черкаського регіону розвивається аналогічно зайнятості на макрорівні. Кризові явища в країні збільшують кількість негативних тенденцій ринку праці країни, а відповідно і регіонального. Тому, необхідно швидко реагувати на проблеми, розробляти і впроваджувати стратегії забезпечення якісної зайнятості. Також, виявляти та стимулювати позитивні аспекти у сфері зайнятості, створювати ефективні важелі впливу регіональної політики, що дозволить реагувати на зміни в економіці країни та слідувати світовим тенденціям.

Література

1. Праця України у 2015 році : Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ, ТОВ Видавництво «Консультант», 2016. – 311 с.

2. Кількість працівників, які перебували в умовах вимушеної неповної зайнятості за I півріччя 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350879>

3. Аналітична записка сит. на ринку праці за січень-квітень 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/chk/control/uk/statdatacatalog/list>; Праця України у 2014 році : Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ, ТОВ Видавництво «Консультант», 2015. – 280 с.

4. Ангелко І. В. Неформальна зайнятість населення України в сучасних умовах господарювання [Текст] / І. В. Ангелко // Український соціум. – 2010. – № 3. – С. 124-132 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/usoc/2010_3/124-132_3'10.pdf

5. Системні вади ринку праці та пріоритети його реформування: аналітична доповідь / О. М. Пищуліна, О. П. Коваль, О. О. Кочемировська; за ред. Я. А. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 72 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Pishchulina_r_pr-3b9cc.pdf

6. Динаміка суми заборгованості з виплати заробітної плати : Статистична інформація : Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dsz_u2006.htm